

خەلیفە
یووسفی
بایەزیدی

خەلیفە یووسفی بایەزیدی (۱۸۸۵ - ۱۹۶۵)

خانێ هەمی دەمان بانگ ل کوردان دکر: ب
زمانێ خوە باخقن و بنقیسن، داکو مللەتێن دی نەبیژن
مللەتێ کورد مللەتەکی نەزانە.

هەرۆه‌کو د مەم و زینا خوەدا دبێژیت:

دا خەلق نە بیژن کو ئەکراد
بئ مەعرفەتن ب ئەصل و بنیاد
ئەنواعی ملەل خودان کتیبین
کرمانج تەنی د بئ حەسیب^(۱)

(بازید) خودان گەلەك كەسایەتییه بیین کو بووینە
ستێر د ناڤا مللەتێ کورددا، ئەوان ب پینقیسی خوە خزمەتەکا
مەزن پینکیشی دبرۆک و ئەدەبیاتا کوردی کرینە.

بەلێ جەئ داخییە وەکی گەلەك زاناییی دی بیین
مە کوردان نەهاتیە نیاسین.

دەمی بەریخوەدانێ ل ئەوان زانا و مەلایان دکەین
بیین د ناڤ ئەڤی باژیریدا رابووین، هەموو دوپچووویی
کەڤنەشووپیا سەیدایی مەزن ئەحمەدی خانێ نە.

گەلو دەمی ئەم دبێژن ئەو ل دوپک کەڤنەشووپیا
خانێ چووینە، خانێ چ بانگەوازی ل کوردان کرێبە کو ئەڤ
زانا و مەلاییی پشتی ئەوی هاتین ل دوپک بچن؟

ئەقلى جارى مە بەررى خوە دايە وارى خانى بازىدى ئەو زى ئىك ژ دويچوويپىن سەيدايى خانىيە. (خەلىفە يووسفى بايەزىدى) ھەرۈەكو نقيسەر و قەكولەرئ ھىژا (زەينەلەبدين زىنار) د گۆتارەكا خوەدا دىيژىت (د وارى خەباتا ب كوردىدە يەكەمىن ئەحمەدى خانى يى دوويەمىن خەلىفە يووسف) ھ(۳).

خەلىفە يووسف ئىك ژ ئەوان زانايە يى پىنقىسى خوە د خزمەتا زمانى كوردىدا بكارئىناي.

د ئەقلى گۆتارا خوەدا دى ھەولەدىن بەحس ل ژيان و خواندن و تەرىقەت و بەرھەمىن خەلىفە يووسفى و زمانى كوردى كەين.

■ خەلىفە يووسف كىيە؟

خەلىفە يووسف كورئ شەرىف ئاغايە ل سالا (۱۸۸۵) ئ ل گوندئ زەنگەزوورا بازىدى ژدايكبوويە.

دەمى ئەم بەرئخوەدانى ل ئەوى دەمى دكەين ئەوئ خەلىفە يوسف تىدا ژياي كو ئەو دەمە بوويە يى كو ئاخقتن و خواندن و نقيسەين ب زمانى كوردى قەدەغە.

ھەركەسى ب زمانى كوردى ئاخقتبايان خواندبايان نقيسىيا؛ ژ لايى دەولەتا توركييا يا ئەوى سەردەمىفە دەھاتە گرتن.

ژبەر ئەقلى چەندئ ئەو رەوشا ئەو تىدا ژيايى، خەلىفە يووسفى ل سەر پەرتووكىن خوە ب گەلەك ناڧ و ناسناڧان خوە دايە نياسين (خەلىفە يووسف، يووسف توپچوو، يووسف توپچوو ئوغل، يووسف تانرقەردى، شىخ يووسف، عەبدوللاھ ئبن مەحمودى نەقشەبەندى، عەبدوللاھ ئبن مەحمودى بايەزىدى نەقشەبەندى، عەبدوللا بن مەحمود نەقشەبەندى قادرى).

ناڧى مالباتا خەلىفە يووسفى (توپچووئوغلويە يان توپچووزادە) ژبەركو بابى ئەوى شەرىف ئاغا د قەسارا ئىسحاق پاشايدا سەرۇكى توپخانەيا قەسارا ئەوى بوويە.

پشتى كو ل ھانتا پىش ناڧان د سالا (۱۹۳۴) ئىدا خەلىفە يووسف پىش ناڧى خوە دكەت (تانرقەردى).

بەلى خەلىفە يووسفى ل سەر ھەمى بەرھەمىن خوە ژمارەيا (۱۵۶) دانايە، ئەق ژمارە ل دوور ھژمارا ئەبجەدى دىيە ناڧى ئەوى ئانكو دىتە (يوسف) ھ(۳).

خەلكى بازىدى و دەوروبەران ھەزژىكرن و رىزگرتنەكا زور ددانە خەلىفە يووسفى ژبەر ئەقلى چەندئ دەمى گازى دكرنى ل شوينا بىژىن (سەيدا يان شىخ) دگۆتتى (باب يان كالكو).

خەلىفە يووسفى ژيانا ھەقزىينىيى ل گەل خاتىن ڧاتمايا كچا عەبدولرەزاقى پىكھىنايىيە، خودى سى كچ و سى كور ب رزقى ئەوان كرن و ناڧىن كورپ ئەوان (شىخ موستەڧا، شىخ موحمەد و موحمەد نورى) يە.

خەلىفە يووسف ل (۹ شۆباتا سالا ۱۹۶۵) ئ ل گۆندئ چالىخانئ تاجدول بازىدى چووييە بەر دلۇڧانىيا خودى.

■ خواندن و مەلاتىيا خەلىفە يووسفى:

خەلىفە يووسف زى ھەكى ھەمى مەلا و زانايىن كوردان دەست ب خوەندانا مەدرەسەيى كرىيە، ھىش د زارۇكىنىيا خوەدا ل دەق زانا و شىخىن ب ناڧودەنگ يىن ئەوى سەردەمى خواندىيە.

■ خەلیفە یوسف و تەریقەت:

دەمى ئەم بەرڤوخەدانى ل زانا و شىخىن مه كوردان دكهين، ئەم دبىنين كو ئەوان د ئاليين تەصەووڤىدا خوە گەلەك پىشدا برينه، ئەوان نه ب تنى دەستووربىا ئىك تەریقەتنى وەرگرتينه بەلكو ھندەك ژ ئەوان دەستووربىا ھەردوو تەریقەتنى ھەرى بەر بەلاڤ د ناڤا كورداندا وەرگرتينه، ئەو ژى تەریقەتا (نەقشەبەندى و قادرى). ئەڤ ھەردوو تەریقەتە د ناڤا كورداندا جەن خوە باش گرتينه.

خەلیفە یوسف ژى ئىك ژ ئەوان زانا و شىخايە يى كو دەستووربىا ھەردوو تەریقەتان وەرگرتى.

ھەر وەكو ژ بەرى نوکە مه گۆتى ل دەمى خەلیفە یوسف ل گۆندى ھەدىلى ئەوى دەرسىن تەصەووڤى (سەیر و سلوك) ل دەڤ شىخ موحەممەد نوورى دىر شەوى و شىخ سەیدايى جزیرى خواندییه. خەلیفە یوسف د تەریقەتا نەقشەبەندىدا سى جارەن دەستووربىا تەریقەتنى وەرگرتیه. جارا ئىكى ل دەڤ شىخ سەیدا جزیرى ل سالا (۱۹۲۳) لى د ژبیى (۳۸) لىدا وەرگرتیه. جارا دوویى ل دەڤ شىخ موحەممەد نوورى دىر شەوى ل سالا (۱۹۲۵) لى د ژبیى (۴۰) لىدا وەرگرتیه. جارا سیى ل دەڤ شىخ ئیبراھیم حەقى^(۷) ل سالا (۱۹۳۱) لى د ژبیى (۴۶) لىدا وەرگرتیه. پاشى چوویە بەغدايى ل دەڤ شىخ ئەحمەد موشەرەف ئەلقادری دەستووربىا تەریقەتا قادری وەرگرتیه.

پشتى وەرگرتنا دەستووربىا ھەر دوو تەریقەتان ناسناڤى (ذولجناحین) ھاتییه گۆتن بو ئەوى.

ھەر وەكو دەیتە گۆتن دەمى خەلیفە یوسفى تەریقەت بەلاڤ دکر؛ تەریقەتا نەقشەبەندى بەلاڤ دکر، بەل د عەملەکر نیدا ل گورى تەریقەتا قادری بوویە.^(۸)

خەلیفە یوسف ھەر ل دەستپىكى ل گۆندى خوە ل دەڤ مەلا ئەحمەدى دەست ب خواندنى کریه. پاشى دچیتە بازیدى ل مەدرەسەیا شىخ موحەممەدى جەلیلى^(۴) دەست ب خواندنا زانستىن (نەحو-صرف..ھتد) کریه.

ھەر وەسا بەدیعووزمان (سەعید نورسى) ژى د ئەڤى مەدرەسەییدا دەرس وەرگرتينه.

پشتى تىكچوونا بارى ئەمنى يى دەڤەرى و شەرى جیھانى يى ئىكى، خەلیفە یوسف و مالباتا خوە کوچەرى دەڤەرا سیرتى بوونە، خەلیفە یوسفى خواندنا خوە نەراوەستاند و چوویە مەدرەسەیا زانایى مەزن مەلا خەلیلى سیرتى ل دەڤ مەلا حامدى خواندنا خوە بەردەوامى دایە و مەلا حامدى ب خوە دەرس دایە خەلیفە یوسفى.

پشتى كو خەلیفە یوسفى دەرسىن خوە یىن ریزى ب دویمایى ئینایىن؛ دچیتە گۆندەكى ل جزیرا بوتان ب ناڤى (ھەدىلى) ل ئەڤى گۆندى دەست ب مەلاتى و سەیداتیى دكەت.

خەلیفە یوسف بو دەمى چەند سالەكان ل ئەڤى گۆندى مەلاتیى دكەت، خەلكى ئەڤى گۆندى گەلەك ریز و قیان ددانە خەلیفە یوسفى. ل ئەڤى گۆندى تىكەلییهكا باش د ناڤەرا خەلیفە یوسفى و شىخ موحەممەد سەعید (یى بەرنیاس ب: شىخ سەیدا)^(۵) و شىخ موحەممەد نوورى دىر شەوىدا^(۶) چىدبیت. خەلیفە یوسفى دەست ب خواندنا زانستى تەصەووڤى ل دەڤ ئەوان کریه.

پشتى كو خەلیفە یوسف ھەم ژ لایى مەدرەسەییڤە و ھەم ژ لایى تەریقەتیڤە خواندنا خوە ب دویمایىك ئینایى، ئىدى خەلیفە یوسف دزقربیتە بازیدى و ل ئەویرى دەست ب مەلاتیى و بەلاڤکرنا زانین و مەریفەتنى دكەت.

■ بهرهمین خهلیفه یووسفی:

ژ نهریتی زانا و مهلايین کورده کو هیلانا بهرهمان ل پشت خوه (قيجا چ نقیسی بن یا ههلبهستن).

خهلیفه یووسف ژي ئیک ژ ئهوان زانا و مهلايین کورده یی کو دوازه بهرهم ل پشت خوه هیلاین!

ئهفه ژي بو ئهوی چهندي دزقريت کو ئهوی شارهزابیهکا باش د زانی و زانستیدا ههبوو.

خهلیفه یووسفی بهرهمین خو د بواری زانستین ئیسلامیدا نقیسینه و پتریا ژي ب شیوهی (پهخشان) نقیسینه.

خوه ب دروستی فیڤین، خهلیفه یووسفی ژ بو زاروکان نقیسییه، پهرتووک ژ چل و چار بابتهان پیکهاتییه و ب شیوهی (پهخشان) نقیسییه. ئهف بهرهمه ل سال ۲۰۰۸ی د وهشانخانهیا نوبهاریدا هاتییه چاپکرن.

۲. تحفة ذاكرين^(۹): ئهف پهرتووک شروقه کرنا فهرموده یی پيغه مبهرييه (سلاک لیين)، ژ لایي خهلیفه یوسف هاتییه شروقه کرن، ژ چل و چار بابتهان پیکدهیت. ل سال ۱۹۶۳ی ل ئهقه ره یی هاتییه چاپکرن پاشی ل سال ۲۰۰۰ی جارها دی ژ لایي وهشانخانهیا (Hira) ئه هاتییه چاپکرن.

خهلیفه یوسفی ل دهستیپیکا بهرگی پهرتووکا خوه ئهف چهن دیره نقیسینه:

**گه رتهو فیک نه دا قه یوومی قادر
یهك ذهره طاعت ژ کهس نه بوویا صادر
ئه گه رتهو فیکا غه یری نه بوویا ژ باری
یهك ذهره قهنجی ژ دهست نه د بوو جاری^(۱۰)**

نموونه یهك ژ شروقه کرین ئهوی: عن النبي (صلى الله عليه وسلم) إن الله حرم الخمر ثمنها، وحرم الميتة و ثمنها، وحرم الخنزير ثمنه (یان خودی تهعالا حرام کرییه خهرهم قیمه تی ئهوی، ههم حرام کرییه مرار بوویا ههم تهمنی ئهوی، ههم حرام کرییه خنزیر ههم تهمنی ئهوی^(۱۱)).

ههر چهنده ناڤین پهرتووکین ئهوی ب عهره بییه بهل یازده ژ ئهوان ب زمان کوردینه و ئیک ب عهره بی نقیسییه.

ئهفه ژي بو ئهوی چهندي دزقريت کو خه ما ئهوی یا ههره مهزن ئه بوویه، زمان کوردی نه هیته ژبیرکرن، تاییهت ئهوی سهردهمی ئهو تیدا ژیا کو ئهو سهردهمه بوویه زمان کوردی هاتبوو قهدهغه کرن.

بهل خهلیفه یووسفی ب میرائی پینقیسی خوه د خزمهتا زمان کوردیدا بکاردهینا.

۱. تحفة صبيان: ئهف پهرتووک ژ ناڤی ئهوی دیاره کو دیارییه بو زاروکین کوردان داکو دینی

”(بازید) خودان گهلهك كهسايهتييه یین کو بووینه ستیر د ناڤا مللهتی کورددا، ئهوان ب پینقیسی خوه خزمهتهکا مهزن پيشکيشی دیروک و ئهدهبیاتا کوردی کرینه“

۳. ارشاد العباد: ئەف پەرتووکه د بوارئ فقهیدا
ل سەر مەزەبئ ئیمامئ شافعی نقیسییه.
پەرتووک ژ ۳۲۰ لاپەرەن کو تیدا بەحس ل
دوو ھزار بابەتان ھاتییه کرن ب شیوہی
پەخشان نقیسییه.

ئەف پەرتووکه جارا ئیکئ ل سالا ۱۹۶۰ئ ل
ئەنقەرە ھاتییه چاپکرن، جارا دوویئ ل سالا ۲۰۰۴ئ ل
وەشانخانەیا (Hira) ھاتییه چاپکرن، جارا سیئ ل سالا
۲۰۱۵ئ ل وەشانخانەیا نوبھارئ ھاتییه چاپکرن.

۴. مجمع مسائل شرعی بلسان کردی: ئەف
پەرتووکه بەحس ل فقھا ئیسلامی دکەت بەلئ
پتربیا ژئ بەحس ل بابەتئ پەرستئ ھاتییه
کرن، ژ چل و شەش بابەتان پیکدھت، ئەو
ژی ب شیوہی پەخشان ھاتییه نقیسین.
ھەر وەسا ئەف پەرتووکه ل سالا ۲۰۱۰ئ ل
وەشانخانەیا نوبھارئ ھاتییه چاپکرن.

۵. تەقریز^(۱۲): ئەف بەرھەمە خەلیفە یووسفی ل
سەر پەرتووکا خوە یا ب ناڤئ (ارشاد العباد)
ب شیوہی مەنظوم نقیسییه و ژ یازدە بەشان
و ژ یازدە لاپەرەن پیکدھت. خەلیفە یوسفی
د ئەفی بەرھەمە خوەدا بەحس ل بابەتئ
وەکی (پەسن، پەخنە، گرنگییا خواندنئ ب
زمانئ کوردی، بابەتئ دینی) کرییه.
ئەف بەرھەمە ل سالا ۱۹۶۱ئ ل ئەنقەرەیی
ھاتییه چاپکرن، ل سەر بەرگئ ئەوئ ب زمانئ
تورکی (Manzum Takriz) ھاتییه نقیسین.

نموونە ژ چەند دیرەکان:

گەر تە بقی مەرضا جەھلئ ژ تە بە زائیل
ژ طەریقا موستەقیم نەبی تو مائیل
ب دەستی خوە بینە تو (ارشاد العباد مجمع المسائل)
شەف و پۆژ ژ خەورا بکە باز و بەند و حەمائیل^(۱۳)

۶. فرائض^(۱۴): ئەف بەرھەمە گریداییە ب بابەتئ
(میراث) یقە، دەمئ کەسەک وەغەر دکەت
مالباتا ئەوی دھین مالئ ئەوی دابەش دکەن،
کانئ ھەر ئیک دئ چ گەھیتئ. ئەف بەرھەمە
ژ پینجی و حەفت لاپەرەن پیکدھت و ل سالا
۱۹۶۰ئ ل ئەنقەرەیی ھاتییه چاپکرن.

خەلیفە یوسفی ل دەستپیکا ئەفی بەرھەمە خوە
ئەف چەند دیرە نقیسینە:

چ کەسئ ئەفی نیعمەتی ب بینە و ئینکارکە
خودی وی مەحرۇوم پوسیاھ و شەرمیسارکە
ئەفی چاق کورە و قەلبئ پەش و طاری
ئینکارا شەرعئ نەکە ب کەذب و حیلەکاری
لەورا ئینکارا شەرعئ کوفرە غایەت بەلایە
دەردو ئەلەمک بئ دەرمان و دەوايە^(۱۵)

۷. خۆتبە: ھەر وەکو ژبەری نوکە ژئ مە گوئی
ئەو سەردەمئ خەلیفە یووسف تیدا ژیا
ئەو دەمە بوویە کو زمانئ کوردی قەدەغەبوو،
پتربیا خەلکی زمانئ عەرەبی نەدزانی داکو
مللەتئ کورد ل پۆژئ ئەینیان ب زمانئ خوە
گوھ ل گۆتارا ئەینی بن مفای ژئ وەربگرن
ئەف بەرھەمە ھاتییه نقیسییه. بەرھەم
ل سالا ۱۹۶۳ئ ھاتییه چاپکرن.

۸. عقیدة الإیمان^(۱۶): ئەف بەرھەمە ل دۆر
بیروباوەریییە و ل گوری مەزەبئ ئەشعەرییان
ھاتییه نقیسین. ئەف بەشئ ئیکئ بوو
ژ (ارشاد العباد)ئ بەلئ پشتی ھینگئ ژ
لایئ نەقییئ ئەوی (عبدلله تانریقەردی)قە
پیداچوونەک لئ ھاتەکرن و وەکی بەرھەمەکن
سەربەخوە ل گەل تەجویدا ل وەشانخانەیا
نوبھارئ ل سالا ۲۰۰۸ئ ھاتە بەلاقکرن.

۹. تحفة عالمین: ئەف بەرھەمە ل دۆر مەزەبئ
ئیمامئ شافعی ھاتییه نقیسین د ناڤەرا سائین
۱۹۱۳. ۱۹۱۴ئ ل شامئ ھاتییه چاپکرن.

■ خه‌لیفه یووسف و زمانئ کوردی:

زانا و مه‌لایین کوردان هه‌می ده‌مان خه‌مه‌کا مه‌زن ژ زمانئ خوه خوارینه ژ به‌رکو ئه‌وان ل سهر خوه وه‌کی ئه‌رک دزانی خوه ل ئه‌قی زمانی بکه‌نه خودان. ژ به‌ر ئه‌قی چه‌ندئ ئه‌وان د مه‌درسه‌یه‌ین خوه‌دا فه‌قییه‌ین خوه باش فی‌ری زمانئ کوردی کرینه، ئه‌گه‌ر چه‌ند په‌رتووکی‌ن پ‌ی‌ژئ ب زمانئ عه‌ره‌بی ژئ بن به‌لئ ئه‌وان شه‌رۆقه‌کرنا ئه‌وان ب زمانئ کوردی کرینه.

خه‌لیفه یووسف ژئ ئیک ژ ئه‌وان زانا و مه‌لایین کورده یین ژئئ خوه هه‌می بۆ زمانئ کوردی ته‌رخانکری.

ئه‌وی د وه‌خته‌کی وه‌سادا به‌ره‌مه‌ین خوه ب زمانئ کوردی نقیسه‌ینه کو ئه‌و ده‌مه بوویه کو پ‌ت‌رییا خه‌لکی د ترسیا کو ب کوردی بخوینن و باخن.

خه‌لیفه یووسف ژئ وه‌کی سه‌یدایئ خانی داکو نقیسه‌ینا زانسته‌ین دینی ب زمانئ کوردی ل ده‌ق خه‌لکی ببیته تشته‌کی نۆرمال، ئه‌وی ژئ ده‌ست ب نقیسه‌نا زانسته‌ین دینی ب زمانئ کوردی کرینه.

۱۰. ته‌ج‌وید: ئه‌ق به‌ره‌مه‌ ل دۆر زانسته‌ ته‌ج‌ویدئ هاتیه‌ نقیسه‌ین داکو ئه‌هلئ مه‌درسه‌یه‌ین ب دروستی و جوان قورئانا پی‌رۆز بخوین. ئه‌ق به‌ره‌مه‌ ل گه‌ل (عیقه‌ده‌ ایمان) ل سال‌ا ۲۰۰۸ ل وه‌شانخانه‌یا نوبه‌ه‌رائ هاتیه‌ چاپکرن.

۱۱. تحفة اخوان: ئه‌ق به‌ره‌مه‌ ژئ وه‌کی گه‌له‌ک ژ به‌ره‌مه‌ین خه‌لیفه یوسفی گریدای فه‌قییه‌. به‌لئ خه‌لیفه یووسفی به‌ره‌مه‌ین خوه ب زمانئ عه‌ره‌بی نقیسه‌یه‌، ژ ۱۴۰ لاپه‌ران پیکده‌یت. هه‌ده‌ک ژ سه‌رپن بابه‌تین ئه‌وئ ب زمانئ (کوردی و ترکی) نه به‌لئ ناچه‌روکا ئه‌وئ هه‌می ب زمانئ عه‌ره‌بی هاتیه‌ نقیسه‌ین. ئه‌ق به‌ره‌مه‌ ل سال‌ا ۱۹۹۶ ل وه‌شانخانه‌یا شه‌رآدا هاتیه‌ چاپکرن.

۱۲. أصول مراتب حساب: ئه‌ق به‌ره‌مه‌ وه‌کی په‌رتووکه‌کا پچووک هاتیه‌ نقیسه‌ین ژ لایئ خه‌لیفه یوسفی ل دۆر زانسته‌ ماتماتیک (بیرکاری) ب زمانئ کوردی هاتیه‌ نقیسه‌ین.

سهیدایي ځاني ټيکهه زانايي کورد بوويه کو زانستين دینی ب کوردی نقیسن، پاشی پترييا زانايي کوردان ل سهر پيکا ټهوی چووینه. خهلیفه یووسف ژي ټيک ژ ټهوانه یين کو بهرهه مین خوه ب زماني کوردی نقیسن.

دهمی ټهم بهرځوه داني ل بهرهه مین خهلیفه یووسفی دکهین؛ دئ بینین کو ل ټهوی سهردهمی گهلهک هه بووینه زماني خوه ژبیرکینه یان ټیدی نه ټین ب زماني کوردی باخن، خهلیفه یووسف ل دهستپکا (تهقریزا) خوه په خنهیه کا توند ل ټهوان که سان دگریت ټهوین زماني خوه ژبیردکهن! ټهوان سالوخت دکهت ب گیانهوه ری ههر وه کو ټهو دبیزیت:

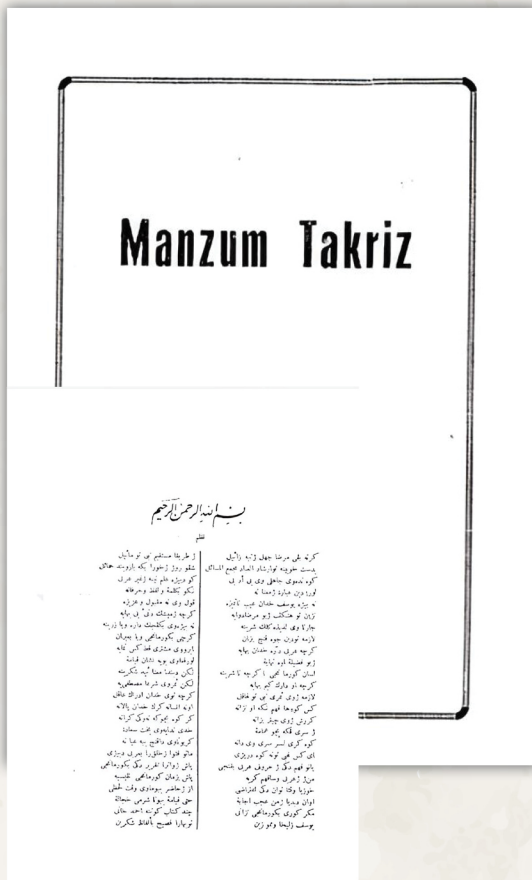
ژ ټهول کهس نه دییه هتتا ټه ټي زه مانی
بقی ته رتیب خاصما بقی لیسانی
لیسان کورمانجی چل باق و کالا
هیژ نزانى ب خوه ندنا ماه و سالا
کهلبی کوټ خهور بکیر شقانی نائی
جاهلهک نه زانی خودی نه دانی
ټهی جاهلی مالی خه راب و یران
نه که ده عوا مهیدانا پیلنگ و شیهران
تو کو ټهمه قی لیسانی ټابای خوه نزانى
شهرم و حهیا بکه تو کیتر ژ سانی^(۱۷)

زمانی ههر ملله ته کی ل ده ق یی شرینه ههروهسا خهلیفه یووسف ژي دهمی په سنا زماني خوه دکهت، ټهو ژي وه کی گهلهک ههلبه ستقانی د ی یين کورد زماني خوه سالوخت دکهت، دبیزیت کورمانجی گهلهک شریتره ژ شه کړی ههروهسا خوه زیا بو ټهوی کهسی دکهت ټه ټي کو د زانیت دهمی دبیزیت:

کورمانجی شریتره ژ شه کړ
خوه زیا ب وی کهسی کو زانی هم ژبه کړ^(۱۸)

ههروهسا خهلیفه یووسف به حس ل ملله تان دکهت کو ټهو گهلهک شانازی یی ب زماني خوه دبهن چونکی ټهوان دین و مهزهه ب ب زماني خوه نقیسن به لی ټهم کورد زماني خوه گهلهک کییم دبیین ژبه ر ټه ټي چهندي دهمی ټهم مهسه له کا دینی ب کوردی دبیین؛ ټهم پرویی خوه لی دزقرین و په خنه یی لی دگرین، ل دهمی دبیزیت:

رووم و فه رننگ عه جهم جومله وه دینه
دین و مهذهه ب ب لیسانی خوه نقیسنه
د نقیسن ب لیسانی خوه ههر فنوون و کاری
ههر یهک ب زماني خوه دکن عوجب و ټیفتخاری
ژ غیری کورمانجی بی هونه ر نه جابهت
ناقین ب بین ل دونیا و ټاخرهت سه عادهت
ټه گهر ب زماني مهسه ټهک ب بین
ټیعراض ژي دکهن پرووی خوه ژ دزفرین

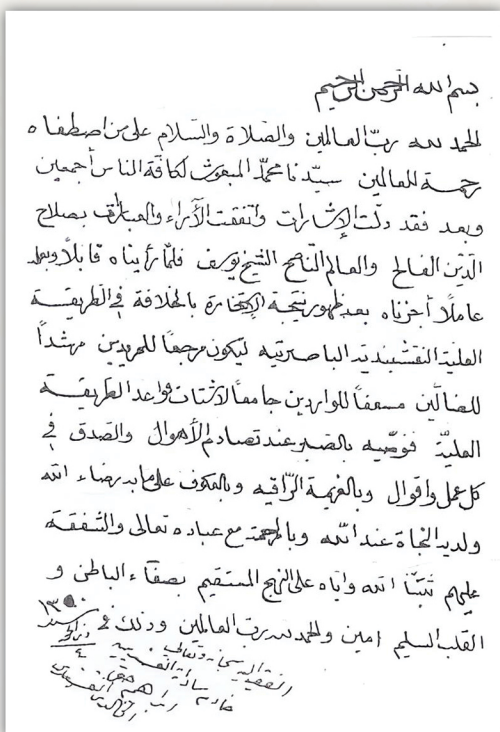
ټيښه یين
تهقریزا
ټهوی

ههروهسا ئهو ب خوه پهڅهني ل ئهوان موفتي
و مهلايان دکهت، ئهويڼ بابتهين فتهوايڼ ب عهرهبي بو
خهلکي ديبژن دهمي ديبژيت:

**ئهي کهسي غهبي تو نه گوھ دريژي
ما تو فتهوا ژ خهلقى را ب عهرهبي ديبژي
يا تو فههم دکي ژ حورووئي عهرهبي ب قهنجي
پاشي ژ وان را تهقريري دکي ب کورمانجي^(۲۳)**

خهليفه يووسف بانگ ل ئهوان کهسان دکهت
يڼن ديبژن کورمانجي نه روهنه(فصيح) کو مروف خوه
فيړي شهريعتي بکهت، ئهوا ديبژيت ئهقه حاشييهک
دهيته کرن. چونکي مهزم ژ شهريعتي نه روهنييه
(فصاحت) بهلکو کريار و رهوشتي مروفي بو ريکا
دينبييه، ههر وهکو ئهو ديبژيت:

**گهر ييژن کورمانجي نه فهصيح و لهطيفه
حاشا خالص مهعنا شهرا شهريفه
ژ شهرع قهط مهقصد فهصاحت نينه
بهلکي عهملئ صهحيح سلووکا طهريقا دينه^(۲۴)**

وښهبي
دهستورييا
تهريقتا
نهقشهبندي
يا شيخ
ثيراهيم
حقي

زانينا ديني بو ههر کهسهکي يا گرنگه قيچا ب چ
زمانی خوه فيړي ديني خوه بکهت، دروسته. خهليفه
يووسف تهکهزييڼ ل سهر ئهقي چهندي دکهت کو
دقيت مروف ديني خوه ب راست و دروست فيربيت
ب چ زمانی بيت ژبهړکو زانينا ديني نه گريډاي ب
زمانهکيڅهيه بهلکو ب چ زمانی بيت دروسته، ههر وهکو
ئهو ب خوه ديبژيت:

**لازمه تو ديني خوه قهنج بزاني
گهر چ ب کورمانجي وه يا ب عبراني^(۱۹)**

ههروهکو ژبهري نوکه ژي مه گوټي خهليفه
يووسفي ژي چاڅ ل سهيدايي خاني کربيه بو نفيسي
زانستين ديني ب زماني کوردي، ههر چهنده گهلهک
ههنه ههتا نوکه ژي وهسا هزر دکهن کو دقيت
زانستين(علوم) ديني ب زماني عهرهبي بهينه نفيسين
و خواندن! خهليفه يووسف پهڅهنيکا توند ل ئهوان
کهسان دگريت ئهويڼ وهسا هزر دکهن، ژبهړکو چ
زانست نه (بيت يان پهيقهک) بهلکو کوښهکا رامانان
بو تيگههشتنا دينهک يان ههر تشتهکي دي. ههر وهکو
ئهو ب خوه ديبژيت:

**گوھ نهده وي جاهلي وي بي ئهدهبي
کو ديبژن علم نينه ژ غهيري عهرهبي
لهورا دين عيبارته ژ مهعنا نه
نهکو ب کهلمهت و لهفظ و حهرفانه^(۲۰)**

ههروهسا دهمي ئهقي گوټنا خوهدا ديبژيت و
بانگ ل ئهوان کهسان دکهت ئهويڼ پهڅه و کيماسييان
ل گوټنين ئهوي دکهن و ديبژيت:

**نهبيژه يووسف خودان عهيب نا تهميزه
قهولي وي نه مهقبوول و عهزيژه^(۲۱)**

- رووگه ■ ژماره ۱۸ ■ ئادار ۲۰۲۰

- ژێدەر:

1. دۆسکی، تەحسین ئیبراهیم، کۆما بەرهەمی ئەحمەد خان، کۆمەلگەها فەرەهنگی یا ئەحمەد خان سوران.
2. عبدالله ابن محمود النقشبندی، کتاب الفرائض من درالفرائض، ۱۹۶۰. Ankara.
3. Yusuf Topu oğlu, Manzum Takriz, 1961.
4. AKBOA, Hasan, XELIFE YUSIF , TEQRZA) W (Metn (Lokoln), Teza Lsansa Bilind, wirmend Tez, ewlg 2017.
5. Hasan AKBOA& mer DELKAYA, TEQRZ TEQRZA XELIFE YSIF DI WJEYA KURD YA KLASIK DE, KRDOLJAKADEMKAALIMALAR,CILT:3,Ekim2017.
6. Eltek, Rabia Orak. TRANSKRPSIYONA) BERHEMA XELIFE YSIF A BI NAV FERAZ, ZANGEHA VAN YZNC YL ENSTUYA ZIMANIN ZIND MAKEZANISTA ZIMAN ANDA KURD, TEZA LSANSA BILIND, VAN 2019.
7. Bayram, Nurullah "Halife Yusuf Beyazidi'nin "Kitab'ı'l-Feriz Min Dureri'l-Gariz" Adlı Eseri ve Medrese Merkezli Feriz Literatürü Üzerindeki Yeri". Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.YILDIRIM, Sedat, HALFE YUSUF TOPU (D. 1885- 1965) ve THFET'Z-ZKRN ADLI HADIS ESERİ, ARAS HAVZASI ULEMASI VE TARHI
8. Geit, M.Salih "Halife Yusuf Topu (1885-1965) ve Akde Metni". Afrabrahim eeren niversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4/1, (Nisan-2018).
9. Zeynelabidin Zinar (Kaya), NIMNE Ji Gencineya and Qedexekiri, Stockholm / Sweden, Papa P 1991.
10. Papa P, Yekitiya Nivskarın Kurd, Stockholm, 1991.
11. Geit, Mehmet Salih, 2. Uluslararası Ahmed Han Sempozyumu 1. Oturum, Bildiriler Kitabı, Afrabrahim eeren niversitesi Yayınları, Afr, 29 Eylül 2018.
12. Candan, Mihemed Sidiq, Xelife Yusif (Rad'ul bada W, Kovara Npelda, Bihar Hejmar 6, Wan, 2011.
13. NER, AHMET , TARH VE KLTÖRÖLE DOUBAYAZIT, VAN YZNC YIL NIVERSITES SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, YEKSEK LANSANS TEZİ, VAN-2019.
14. Zeynelabidin Zinar, Pîrê Ehmedê Xanê XELIFE SIV tî, Drok: 21/05/2012, <https://diyarname.com/news.php?Idx=5973> 2024.1.15.
15. Bernameya, Zimrê EnqarBera 101, TRT Kurdî , Youtube ,(Di Edebiyata Kurdî de cih girangiya Xelife Ysî). 2024.1.20.
16. Bernameya, Navdarên MeBera 19, , TRT Kurdî , Youtube, (Xelife Yusuf). 2024.1.23.